

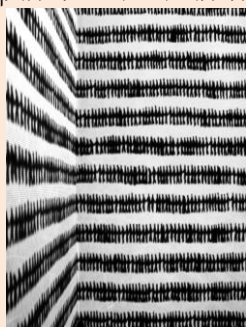
שדות

התערוכה של מיכל רובנר (2006)

רות נצר

התערוכה המרשימה של מיכל רובנר במוזיאון תל-אביב מציגה הקרנות וידאו של דמויות זערוריות נעות, על פני מסך, או אבנים, או דפים. תנועתם אינסופית וחוזרת על עצמה. בסדרה רבת-עבודות התנועה היא בקוים ישרים, כאילו הדמויות עומדות בשורות שורות כמו במחברת, כמו תוי נגינה או אותיות. אמנם אינם נעים יחד כאוטומט אבל תנועתם זהה וחוזרת על עצמה. ומעבירה תחושת מקצב.

כשהדמויות מוקרנות על אבנים גלמיות הם כטקסט קדום, או כתב אותיות או הרוגליפים. יש עבודה גדולה של שני לוחות מוארים שעליהם יש דמויות בשורות ישרות, כאילו מתפללות או משתחוות-סוגדות. האסוציאציה היא ללוחות הברית, שהן תחילת התודעה האנושית של חוק וסדר וגבולות. מי סוגד כאן אל מי? האם הכמו-טקסט סוגד לעצמו?

האבנים בתערוכה שהטקסט הנעלם המוקרן אליהן, כמו טמון בהן, הוא בין נגלה לנסתר. מתעתע כאמת שצומחת מתוכו, כאמת חיה, ועם זאת וירטואלית מפתה ולא מסגירה את עצמה. מפתה לחשוב שנמצאת - ספק נמצאת שם. שהרי כל זה אינו אלא הקרנה של כמו-טקסט-כמו-דמויות.

יש כאן שילוב בין האבן הגלמית עתיקה, והבאר מהמאה ה-17, והכמו-טקסט קדום-עתיק – שמסמלים את הקדום בנפש, לבין הישות האנושית הממוזערת, המוקרנת, כלומר, וירטואלית, בת חלוף. זהו ניגוד בין הנצחי לבין החולף שהאלכימיה מנסה למצוא לו את המענה.

האבן מסמלת את הנפש העתיקה וקיימת תמיד, את חומר הגלם של נפש העצמי והעצמי כאחת.

הזערוריות של האנושי והאנונימיות של הדמויות שכולן דומות-זהות מקטינות את הממד האנושי בן החלוף ומבטאות גם את הטרגיות של התנועה הממולכדת של האדם בתנועה עומדת במקומה ולא נעה או חוזרת על עצמה.

התנועה המעגלית בעבודות רבות, של הצורות-דמויות-יצורים היא חזרתית אורובורית, ולא מוליכה לשום התפתחות.

בבאר יש בתנועה חילופין של שחור וצבע אדום עז כמו דם. (השומרת הרוסיה הסבירה לנו – זה אנחנו ככה אנחנו חיים כל הזמן מתרוצצים סתם וכמה דם יש בארץ הזאת)

לעתים אלו יצורים זערורים במעין צלוחיות מעבדה עגולה סגורה, כמו הכלי האלכימי הסגור, כמו כרומוזומים, תאים, חידקים, וירוסים, אמבות, תולעים, יצורי בראשית של הקיום. האדם הוא כנמלה. כלומר, חסר חשיבות וחסר תודעה. לא רק ללא מודעות אלא ללא תודעה. פרימה מטריה. חומר גלמי בראשיתי.

כאן תתאים המטפורה האלכימית שבה הכלי הסגור הוא מקום אינקובציה והתהוות של הנפש הנבראת. בעוד העבודות לפנינו הן ההפך מזה. דבר אינו נוצר אלא שבוי בחזרתיות המעגלית בתזזיתיות טרגית.

מצב כזה הוא גם איפיון של קומפלקס, ששבויים בו. שבויים בכוחות תנועה הישרדותית.

היצורים הם תמיד באותה תנועה, יצורים רבים יחד, כלומר, ישות קולקטיבית אנונימית, ללא אינדבידואליות.

התנועה המתמדת, לעתים רבות יש בה היפרדות מגוש אל פרטים ותמיד הפרטים חוזרים אל הגוש. כך שאין היפרדות כי הגוש הסתמי הוא אבן שואבת. ואפשר אמנם לראות כאן את הדיאלקטיקה בין-הניפרדות לבין האחדות בנפש ובחברה.

יש עבודות שבהן היצורים כמו נובעים ממרכז ומתפשטים אל היקף מעגלי ממנו הם שבים שוב אל גוש מאסה ונשאבים למרכז. כמו אל חור שחור רגרסיבי ששואב אותם ולא כמו אל מרכז מנדלה.

הכמו-טקסט שמופיע בעבודות רבות מייצג את הנסיון של האנושות לפתח תודעה דרך שפה וסימנים-סמלים. התודעה האנושית מצויה כאן כמשהו שאינו מסוגל למלא אחר יעודו כי כל האותיות הן אותו דבר ותנועתן דומה והכתב הוא ללא פשר. הכל כמו מי שמנסה בתנועה סיזיפית לומר משהו וקולו אינו נשמע.

זו תודעה אנושית שאינה מצליחה להברא מתוך האורובוריות הקולקטיבית.

התנועה המתמדת, שהיא גם תנועת עמודי העשן והאש, היא כוח מרקוריאני תזזיתי נטול תוחלת ומטרה. מרקורי הוא גורם השינויים באלכימיה. מרקורי הוא גם האש המתיכה המשנה את החומר כדי לעצב אותו מחדש. ואילו אצל רובנר אין יעד שהתנועה האנרגטית מוליכה אליו. התנועה הקיימת היא תנועה לעצמה, תנועה כביכול.

עמוד האש והעשן מזכיר את עמוד האש של אלוהים ההולך לפני המחנה. אולם כאן הוא היפוכו, כי אינו מוליך שום אדם ולשום מקום.

זו תנועת אש עצומה שפורצת מבארות קידוחי נפט. כמו הבאר העתיקה שבתוכה מתרוצצים יצורים נטולי זהות, כך הבארות של הנפט הן מקור עוצמה מהלא-מודע נטול תכלית. זו לא אש אלכימית טרנספורמטיבית, אלא כוח מאיים, הרסני בעוצמתו, כפי שהמוסיקה המלוות מעבירה.

התנועה אינה מוליכה לשינוי, להתמרת האנרגיה לעשייה בשרות האנושי.

האלכימיה עוסקת בשינוי התפתחותי. השינוי שיש בעבודות של רובנר אינו מוליך לשום שינוי התפתחותי. האבן שלה נשארת אבן של פרימה מטריה. אבן החכמים לעולם לא תימצא. כי אינה קיימת בעולם שלה.

ההקרנה היא ממבט על של מי שצופה מלמעלה ומקרין מלמעלה, מבט על כמו של אלוהים. אבל רק כמו.

האדם הטכנולוגי היוצר באופן גרנדיוזי את הקרנת הוידאו הוא תחליף אלוהים עגום. הוא כביכול כל יכול בהמצאת אמנות של וידאו, שיכול להתפשט על פני מסכים עצומים.

והאדם אינו אלא הקרנה של צלליתו שלו, של משהו שרק מסמן את קיומו כשקיומו אינו אמיתי. הוא אשליה, 'מאיה', אינו קיים. אבל אם האדם לא קיים כי אז גם אלוהים לא קיים.

אלוהים ואדם נעדרים. בתנועה חסרת הפשר של העבודות אין תנועת מודעות מ"דע מניין באת" אל "לאן אתה הולך". כי לא הולכים אל שום מקום.

האש הגדולה והלוחות והסגידה להן מעבירים תחושה של משהו גדול מהאדם, ענקי, שהאדם נע כאוטומט נכחו, אפילו הסגידה היא אוטומטית. זה לא אלוהים של ה'עצמי' אלא הכוח הלא-מודע שמשתלט על האדם והאדם מאבד את אישיותו העצמית נכחו, ברמה אורובורית ראשונית.

זה לא אלוהים שיש דיאלוג איתו. אלא כוח חברתי ענקי קולקטיבי שהיחיד נספג ומתמוסס בו. הקולקטיב בעולם החיצוני (חברה) והקולקטיב בעולם הפנימי (לא מודע קולקטיבי). האסוציאציות של זעירות ואפסות היחיד האנונימי במשטר אוטוריטיטיבי היא חזקה מאד.

יש פער גדול בין העוצמה המהממת של התערוכה, הכוח הארכיטיפלי של האש, האבן, התנועה, עמוד העשן, גודל המיצבים, המשהו ראשוני של הכמו-כתב לבין המיזעור הסתמי של הקיום האנושי.

החוויה שלי היתה של משהו מהמם, ורק בדרך הביתה יכולתי להתחיל לנסח לעצמי את מה שיש בתערוכה.

הפער הוא לא מקרי. הוא הפער שבין הכוח הבראשיתי הטרום תודעתי שמבוטא בתערוכה שיוצר פסינציה-מקסם, לבין התודעה שיכולה להבין מה שקורה.

פסינציה היא השאבות על ידי כוח גדול מאתנו. פסינציה מעצם טיבה נוטה לעמעם תודעה ולסחוף בכוח גורף לא מודע. – זו העוצמה של הכוחות הלא-מודעים הארכיטיפיים – ראה נאציזם. כלומר, התערוכה פועלת עלינו באותו אופן שבו פועל הכוח הדיקטטורי, בו בזמן שהיא מתארת לנו את מנגנון ההיסחפות הזה אל הקולקטיבי המושך כאבן שואבת.

הכוח הפשיסטי-דיקטטורי מפתה כשהוא מתעתע בהבטחה של כוח גדול מאתנו: המדינה, המיתוס של העם, כדי שנהיה חלק ממנו, על ידי הפגנת הכוח הזה עלינו, ואז שוכחים שלהיות חלק ממהו גדול מאתנו-קולקטיבי – זה אבדן הישות האישית.

יונג אמר על המשיכה לנאציזם: "אי אפשר לעמוד בפני זה. זה תופס אותך מתחת לחגורה ולא בראש שלך... זהו כוח שמושך אנשים מבפנים, הלא-מודע הקולקטיבי הוא שמופעל, ארכיטיפ המשותף להם-כולם הוא שהתעורר לחיים... גורל שאין להבינו השתלט עליהם, ואינך יכול לומר שזה בסדר או לא בסדר. אין לזה כל זיקה לשיפוט רציונלי," [מצוטט בסדנה של חוה מוריס באתר שלנו]

כשיש פסינציה – דווקא אז חשוב להפעיל כלי תודעה. כי יש בנו משהו שרוצה להתלהב ולהסחף ולחוש עוצמות. וזה המקום המסוכן שבו אנשים נמשכים אחרי יצירה כריזמטית או מנהיג כריזמטי בלי שיפוט.

הרבה יותר מורכב ותובעני בהתפתחות האישית להרגיש חלק ממהו גדול מאתנו בתוכנו, הישות האלוהית של העצמי שמצווה לשמור על היחוד האישי, הקול האישי והזהות העצמית